

บทที่ 1

บทนำ

ความเชื่อเป็นความรู้ที่นักคิดของมนุษย์ที่มีการยอมรับนับถือต่อบุคคล หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในเบื้องต้นมนุษย์ยังไม่มีความรู้และไม่เข้าใจธรรมชาติ มนุษย์จึงตั้งข้อสงสัยในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนและพยายามค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนยัง 모르และไม่เข้าใจ โดยมีผู้คิดไปต่าง ๆ กัน มนุษย์เชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผี สาง เทวดา ซึ่งเป็นความเชื่อในสิ่งที่ไม่มีตัวตน ไม่สามารถอธิบายหรือพิสูจน์ได้ มนุษย์จึงพากันสร้างรูปผี วิญญาณ เทพารักษ์และสมมติเป็นเทพเจ้าให้มีรูปร่างตามจินตนาการของตน พร้อมกับทำพิธีกรรม เช่น บูชาสักการะ เช่นสังเวท เป็นต้น เพื่อให้สิ่งที่ตนคิดว่ามีอยู่นั้นบันดาลความสุขให้ มนุษย์จำนวนมากมักหาที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อสร้างกำลังใจในการดำรงชีวิต ดังนั้นจึงมีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และโชคลาง

ความเชื่อในสังคมไทยมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบวิถีดำเนินชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยเป็นลักษณะความเชื่อที่ประกอบด้วยความเชื่อในเรื่องเทวดา ผีสาง ผีบรรพบุรุษและอำนาจเหนือธรรมชาติ อันเป็นความเชื่อในยุคต้นของสังคมบรรพกาล ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงมาสู่ความเชื่อในรูปแบบของศาสนาที่เผยแพร่เข้ามา ถึงแม้ว่าสังคมไทยจะให้การยอมรับนับถือพุทธศาสนาก็ตาม ความเชื่อดั้งเดิมก็ยังมีอยู่ จึงทำให้สังคมไทยมีรากฐานความเชื่อหลายชั้น คือ ความเชื่อผีสางที่อยู่ในส่วนลึก พุทธศาสนาอยู่เพียงผิวพื้นและมีศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดูเข้ามาแทรกซ้อนบ้าง (อนุমানราชธน, พระยา 2515, 5-7)

จังหวัดนครราชสีมาเป็นส่วนหนึ่งของภาคอีสาน ชาวอีสานส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมอยู่ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านที่มีต่ออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ชาวบ้านทั่วไปเทิดทูนท้าวสุรนารีในคุณความดี ความกล้าหาญ ความเสียสละ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท้าวสุรนารีสามารถปกป้องบ้านเมืองไว้ได้

จึงมีฐานะเป็นวีรสตรีตามที่ประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ แต่ปัจจุบันชาวนครราชสีมาและชาวจังหวัดใกล้เคียงเทิดทูนท้าวสุรนารีในฐานะวีรธิดาผู้กล้าหาญที่ประจักษ์ประจักษ์ประจักษ์

ความเชื่อดังกล่าว ทำให้ชาวจังหวัดนครราชสีมาและชาวต่างจังหวัดที่เดินทางผ่านไปมามักมาสักการะ และบนบานที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เพื่อขอให้ประสบผลตามที่ตนต้องการ ในแต่ละวันมีผู้ศรัทธามาเป็นจำนวนมาก จนสามารถกล่าวได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่มีคนมากราบไหว้สักการะตลอดเวลา ทำให้อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นศูนย์กลางทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นมาโดยตลอด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท้าวสุรนารี หรือคนทั่วไปนิยมเรียกว่า“คุณหญิงโม” เป็นชาวจังหวัดนครราชสีมา ท่านสมรสกับพระยาปลัด ซึ่งรับราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยนั้นได้มีเหตุการณ์สำคัญคือเจ้าอนุวงศ์ผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ซึ่งเป็นเมืองประเทศราชของไทยคิดการกบฏและยกทัพเข้ายึดเมืองนครราชสีมา ขณะนั้นพระยานครราชสีมาและพระยาปลัดเดินทางไปราชการ เจ้าอนุวงศ์จึงเข้ากวาดต้อนชาวเมืองนครราชสีมาส่งขึ้นไปเมืองเวียงจันทน์ คุณหญิงโมก็ถูกคุมตัวไปด้วย ในระหว่างเดินทางไปถึงทุ่งสัมฤทธิ์ เขตอำเภอพิมายในปัจจุบัน เจ้าอนุวงศ์ให้หยุดตั้งค่ายพักแรม คุณหญิงโมจึงออกอุบายให้พวกครัว (ผู้หญิงและเด็ก) ทำอาหารข้าวปลาและสุรามาเลี้ยงพวกทหารจนเมามาย แล้วนำพวกครัวเข้าโจมตีกองทหารเวียงจันทน์จนแตกพ่าย เจ้าอนุวงศ์จึงถอยทัพกลับเมืองเวียงจันทน์ คุณหญิงโมได้นำครอบครัวชาวเมืองที่เหลือกลับเมืองนครราชสีมา ความดีและความชอบครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาคุณหญิงโมเป็น “ท้าวสุรนารี”

เมื่อท้าวสุรนารีถึงแก่อนิจกรรมเมื่อ พ.ศ. 2395 พระยาปลัดสามิได้สร้างสถูปเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ที่วัดศาลาลอยซึ่งเป็นวัดที่ท้าวสุรนารีสร้างไว้ ต่อมาเกิดน้ำท่วมวัดศาลาลอยเป็นผลให้สถูปเจดีย์ชำรุดลง พลตรีพระยาสิงหเสนี (สะอาด สิงหเสนี) ขณะนั้นเป็นพระยาประสิทธิศัลการ ข้าหลวงเทศาภิบาล ผู้สำเร็จราชการมณฑลนครราชสีมา องคมนตรีและรัฐมนตรี ได้บริจาคทรัพย์สร้างกุฏิขนาดเล็กบรรจุอัฐิท้าวสุรนารีขึ้นใหม่

ไว้ที่วัดกลาง (วัดพระนารายณ์) สร้างเสร็จเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2442 หลังจากนั้นใน พ.ศ. 2477 กุ๊นั้นทรุดโทรมลงอีก และกู่อยู่ในที่คับแคบไม่สง่างามสมเกียรติ พระยา กำธรพายัพทิศ (คิส อินทรโสฬส) ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมาและนายพันเอกพระ เริงรุกปัจจามิตร (ทอง รักสงบ) ผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ 5 พร้อมด้วยข้าราชการ และประชาชนชาวนครราชสีมา ได้ร่วมใจกันสร้างอนุสาวรีย์ประดิษฐานที่ประทุมพล เพื่อเทิดทูนเกียรติท้าวสุรนารีในฐานะวีรสตรีแห่งชาติไทยโดยนำอัฐิมาบรรจุไว้ใต้ฐาน อนุสาวรีย์นับเป็นอนุสาวรีย์ของสามัญชนคนแรก

ต่อมา พ.ศ. 2510 มีการก่อสร้างฐานอนุสาวรีย์ใหม่โดยมีนายสวัสดิวงศ์ ปฏิทัศน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน พร้อมด้วยข้าราชการและประชาชนชาวนครราชสีมา ร่วมใจกันสร้างฐานแทนอนุสาวรีย์บรรจุอัฐิท้าวสุรนารีขึ้นใหม่ ณ ที่เดิม เนื่องจากเมือง นครราชสีมาเจริญขึ้น มีการสร้างตึกสูง ๆ จำนวนมากโดยรอบอนุสาวรีย์ บริเวณเดิม คับแคบจอแจทำให้อนุสาวรีย์ขาดความสง่างาม เพื่อให้เป็นศรีสง่าแก่บ้านเมืองและเชิดชู เกียรติยิ่งขึ้น ผู้ว่าราชการจังหวัดคือ นายสวัสดิวงศ์ ปฏิทัศน์และคณะกรรมการจัดงาน ฉลองอนุสาวรีย์จึงเห็นควรบูรณะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีให้สง่างามเหมาะสมขึ้นใหม่ มี การเคลื่อนย้ายอนุสาวรีย์ไปประดิษฐาน ณ แทนชั่วคราวหน้าศาลากลางจังหวัด และเมื่อ สร้างฐานอนุสาวรีย์เสร็จแล้ว ได้เคลื่อนย้ายกลับมา ณ ฐานอนุสาวรีย์ที่สร้างใหม่ และได้ แบ่งอัฐิของท่านส่วนหนึ่งกลับคืนไปไว้ที่วัดศาลาลอยด้วย พร้อมทั้งมีการประกอบพิธี กรรมบวงสรวงซึ่งทำเป็นพิธีใหญ่ การประกอบพิธีนี้มีทั้งศาสนาพราหมณ์ ฮินดูและ ศาสนาพุทธ มีประชาชนจำนวนมากมาร่วมพิธี ทำพิธีฉลอง 15 วัน 15 คืน การฉลอง อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเริ่มมีมาตั้งแต่ 23 มีนาคม 2477 เป็นปีแรกและจัดงานฉลองเป็น ประเพณีสืบต่อมาเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบันนี้ โดยให้ความสำคัญว่าเป็นวันที่ เจ้าอนุวงศ์ยกทัพออกจากเมืองนครราชสีมา นับเป็นวันแห่งชัยชนะในการกู้อิสรภาพ (ลิขิต ประชา 2510, 65-74)

การจัดให้มีพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณของท้าวสุรนารีนี้ ประชาชนชาวนคร ราชสีมาให้ความสำคัญมาก เพราะมีความเชื่อว่าอนุสาวรีย์เป็นที่สถิตของดวงวิญญาณ ท้าวสุรนารี ฉะนั้น ชาวจังหวัดนครราชสีมาจึงใช้สถานที่ดังกล่าวประกอบพิธีกรรมต่างๆ และมีความเชื่อว่าดวงวิญญาณของท้าวสุรนารียังเป็นอมตะเหมือนเทพอันศักดิ์สิทธิ์คอย

ช่วยเหลือสามารถปกป้องบ้านเมืองและประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุข ปลอดภัยจากเภทภัยอันตรายต่าง ๆ ได้อย่างน่าอัศจรรย์

ชาวจังหวัดนครราชสีมาให้ความสำคัญแนบถือนับถือท้าวสุรนารี และต่อมาความเคารพนับถือนั้นได้เปลี่ยนไปให้ความสำคัญเรื่องดวงวิญญาณของคนที่ตายแล้วซึ่งส่งผลมาจากความเชื่อตามประเพณีของชาวอีสาน จากการศึกษาพบว่า ชาวอีสานยังมีความเชื่อเรื่องภูตผี วิญญาณอย่างมั่นคง แม้ว่าพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิต แต่ปรัชญาหรือหลักธรรมของศาสนาพุทธไม่สามารถลบล้างความเชื่อเรื่องภูตผีและวิญญาณในสังคมอีสานได้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาประเพณีของชาวอีสานจะพบว่าจารีตหรือพิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องผีและวิญญาณมีอยู่ไม่น้อยกว่าพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ นอกจากนี้พิธีกรรมจำนวนมากเกี่ยวกับเรื่องผีและวิญญาณในภาคอีสานได้ใช้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมและมีพระภิกษุเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ประเพณีของชาวอีสานที่กำหนดพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อภูตผี วิญญาณ มีดังต่อไปนี้ คือ บุญไหว้ผีตาแสด (ผีประจำไร่นา) บุญซำฮะ (บุญซำระ) บุญไหว้ผีปู้ตา ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมใหญ่ของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังพบว่ามีพิธีกรรมทางศาสนาที่ปะปนกับความเชื่อเรื่องภูตผี เช่น บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญบั้งไฟ ถ้าพิจารณาถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องผีจะเห็นว่า จุดมุ่งหมายและลักษณะพิธีกรรมโดยทั่วไป จะเป็นการเลี้ยงบวงสรวงทำพิธีทานให้กับผีที่ทำคุณประโยชน์ต่อบ้านเมืองและต่อบุคคล (ธวัช ปุณโณทก 2538, 69)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นด้านความเชื่อและพิธีกรรมพบว่า การพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางไสยศาสตร์เป็นที่พึ่งทางใจอีกแบบหนึ่ง และเข้ามามีอิทธิพลต่อมนุษย์มากขึ้น รวมทั้งพบว่ามีคนไทยอีกจำนวนมากที่ยังคงยึดถือความเชื่อดังเดิมอยู่โดยมีมูลเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ความกลัว เช่น กลัวภัยพิบัติและอุบัติเหตุต่าง ๆ และอีกประการหนึ่งคือ ความต้องการ เช่น ต้องการมีโชคลาภ ชัยชนะ ความปลอดภัย และอื่น ๆ มูลเหตุสำคัญทั้ง 2 ประการนี้ เป็นเหตุผลชั้นมูลฐานของการดำรงชีวิต การบนบานศาลกล่าวเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและนับถือผีสางเทวดาตามลัทธิวิญญาณนิยมของคนไทยทั่ว ๆ ไป เมื่อประสบผลตามที่ต้องการแล้วก็จะนิยมนมาแก้บนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บนบานไว้ (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ 2513, 75)

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นที่พึงทางใจให้แก่ชาวจังหวัดนครราชสีมามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีเรื่องที่น่าสนใจหลายอย่างเกี่ยวกับความศรัทธาและความเชื่อ ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมเพื่อตอบสนองความเชื่อเหล่านั้น จึงได้ศึกษาความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านที่มีต่ออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ผู้วิจัยเชื่อว่าผลของการวิจัยจะช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับระบบความเชื่อและพิธีกรรมของชาวบ้านที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นวิถีชีวิตและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างน่าสนใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์อยู่ 4 ประการ ดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาลักษณะความเชื่อของชาวบ้านที่มีต่ออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการประกอบพิธีกรรม
3. เพื่อศึกษาความหมายของสัญลักษณ์ในพิธีกรรม
4. เพื่อศึกษาความสำคัญของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษา จึงได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยดังนี้

1. ชาวบ้านที่กล่าวไว้ในหัวข้อวิจัย หมายถึง กลุ่มชาวบ้านที่มาสักการะท้าวสุรนารี ณ บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 144 คน โดยกำหนดแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ ชาวบ้านที่อยู่ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 48 คน ชาวบ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 48 คน และชาวบ้านต่างจังหวัด จำนวน 48 คน แต่ละกลุ่มจะค้ำึงถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ชาวบ้านในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 48 คน จำแนกเป็น

1.1 เพศชาย จำนวน 24 คน แบ่งเป็น

1.1.1 อายุต่ำกว่า 45 ปี	จำนวน 6 คน
1.1.2 อายุ 45 ปีขึ้นไป	จำนวน 6 คน
1.1.3 การศึกษาดำรงมัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน 6 คน
1.1.4 การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป	จำนวน 6 คน

1.2 เพศหญิง จำนวน 24 คน แบ่งเป็น

1.2.1 อายุต่ำกว่า 45 ปี	จำนวน 6 คน
1.2.2 อายุ 45 ปีขึ้นไป	จำนวน 6 คน
1.2.3 การศึกษาดำรงมัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน 6 คน
1.2.4 การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป	จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 2 ชาวบ้านนอกเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 48 คน จำแนกเป็น

2.1 เพศชาย จำนวน 24 คน แบ่งเป็น

2.1.1 อายุต่ำกว่า 45 ปี	จำนวน 6 คน
2.1.2 อายุ 45 ปีขึ้นไป	จำนวน 6 คน
2.1.3 การศึกษาดำรงมัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน 6 คน
2.1.4 การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป	จำนวน 6 คน

2.2 เพศหญิง จำนวน 24 คน แบ่งเป็น

2.2.1 อายุต่ำกว่า 45 ปี	จำนวน 6 คน
2.2.2 อายุ 45 ปีขึ้นไป	จำนวน 6 คน
2.2.3 การศึกษาดำรงมัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน 6 คน
2.2.4 การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป	จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 3 ชาวบ้านต่างจังหวัด จำนวน 48 คน จำแนกเป็น

3.1 เพศชาย จำนวน 24 คน แบ่งเป็น

3.1.1 อายุต่ำกว่า 45 ปี	จำนวน 6 คน
3.1.2 อายุ 45 ปีขึ้นไป	จำนวน 6 คน
3.1.3 การศึกษาดำรงมัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน 6 คน

3.1.4 การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป จำนวน 6 คน

3.2 เพศหญิง จำนวน 24 คน แบ่งเป็น

3.2.1 อายุต่ำกว่า 45 ปี จำนวน 6 คน

3.2.2 อายุ 45 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน

3.2.3 การศึกษาค่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 6 คน

3.2.4 การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป จำนวน 6 คน

2. ปัจจัยในการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาวิจัยปัจจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ดังนี้

2.1 ลักษณะความเชื่อที่มีต่อท้าวสุรนารี

2.2 รูปแบบของการประกอบพิธีกรรม

2.3 ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรม

2.4 ความสำคัญของความเชื่อและพิธีกรรม

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ถือว่าประชากรที่มาสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่ประจวบชุมพล เป็นผู้ที่มีความเชื่อต่อท้าวสุรนารีทุกคน และจะใช้ข้อมูลภาคสนามปี พ.ศ. 2543 ในการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษครั้งนี้ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จึงนิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

อนุสาวรีย์ หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่เป็นเครื่องหมายให้ระลึกถึงวีรกรรม หรือ คุณความดีของบุคคลหรือเหตุการณ์สำคัญที่บุคคลได้ประกอบคุณประโยชน์อย่าง ยิ่งใหญ่ไว้แก่ชาติบ้านเมือง ประดิษฐานไว้ในที่สาธารณะ เพื่อเป็นที่รวมพลังใจ ความ ศรัทธา ความนับถือและยังเป็นเครื่องเตือนใจแก่นุชนรุ่นหลัง

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์ทั้งที่สิ่งนั้นจะมีตัวตนหรือไม่ก็ตาม การยอมรับนับถืออาจมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะนำมาใช้พิสูจน์ให้เห็นจริงกับสิ่งนั้นได้

พิธีกรรม หมายถึง ลักษณะหรือแบบแผนการประกอบพิธีกรรม เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อลัทธิความเชื่อ เป็นวิธีการแสดงออกถึงความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มบุคคล ผู้ประกอบพิธีกรรมเชื่อว่าเมื่อกระทำแล้วจะมีความเป็นอยู่ดี มีความสุขทางใจ พิธีกรรมนี้จึงมีบทบาทในการสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่น ความรู้สึกร่วมกัน ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนจะศึกษาพิธีกรรม 2 ด้าน คือ พิธีกรรมส่วนบุคคล และพิธีกรรมส่วนรวม

สัญลักษณ์ หมายถึง สิ่งแทนตามที่สังคมกำหนดความหมายจึงมีการตีความสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรม ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของการเคารพ กราบไหว้ การบวงสรวง การบนบาน การแก้บนและเครื่องสักการะที่ต้องใช้เป็นองค์ประกอบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดการแสดงขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ในการศึกษาเอกสารเพื่อรวบรวมข้อมูลปฐมภูมินั้นได้ศึกษาข้อมูล ดังนี้

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับเมืองนครราชสีมา

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อ

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรม

ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร นำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการวิจัยครั้งนี้

2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของชาวบ้านที่มีต่ออนุสาวรีย์

ท้าวสุรนารี ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชาชนทั่วไปที่มาสักการบูชาที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากประชาชนที่มานั้นเป็นผู้ที่มีความเชื่อต่อท้าวสุรนารีเป็นพื้นฐาน จำนวน 144 คน โดยกำหนดแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังจำแนกไว้ในขอบเขตการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

- 3.1 แบบสัมภาษณ์
- 3.2 การบันทึกข้อมูลสนาม
- 3.3 กล้องถ่ายรูป
- 3.4 เครื่องบันทึกเสียง

4. วิธีรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสังเกต (observation) รูปแบบพิธีกรรม โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมายหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในขณะประกอบพิธีกรรม ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและสังเกตด้วยตนเอง คอยเฝ้าดูรูปแบบการประกอบพิธีกรรมส่วนบุคคลและส่วนรวม เพื่อให้พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นธรรมชาติตรงตามสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด และใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างร่วมด้วย นอกจากนี้จะการใช้การเก็บข้อมูลแบบอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับท้าวสุรนารี เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ จะแยกข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ใช้การตีความ คือ วิเคราะห์ลักษณะความเชื่อจากปรากฏการณ์ที่เป็นจริง วิเคราะห์รูปแบบการประกอบพิธีกรรม วิเคราะห์ความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม และวิเคราะห์ความสำคัญของความเชื่อและพิธีกรรม การเสนอผลการวิจัย จะเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ตามข้อมูลที่เข้าร่วมสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาครั้งนี้ ผลการวิจัยที่ได้รับจะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะความเชื่อของชาวบ้านที่มีต่ออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
2. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการประกอบพิธีกรรมที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
3. ทำให้เข้าใจถึงความหมายของสัญลักษณ์ในพิธีกรรม
4. ทำให้ทราบถึงความสำคัญของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับอนุสาวรีย์

ท้าวสุรนารี

5. ใช้เป็นแนวทางแก่ผู้ที่ศึกษาวิจัยในสาขาที่เกี่ยวข้อง